

Király László

Korunk Zenéje Fesztivál 2006

A magyar hangverseny életben az utóbbi évtizedekben négy nagy centrum alakult ki, a januári Mini Fesztivál, a szombathelyi Bartók Fesztivál, az őszi budapesti Korunk Zenéje Fesztivál és a téli bemutató sorozat a Fészek Klubban, melyen új magyar művek hangzanak el. Tulajdonképpen ide sorolhatóak a Tavasz Fesztivál kortárs zenei koncertjei is. A tavalyi hangversenyek közül ezúttal az őszi budapesti Korunk Zenéje eseménysorozatát tekintjük át. Jó színvonalú, hangulatos esttel kezdődött a fesztivál szeptember 28-án: Hazatérés címmel Elek Szilvia csembaló művésznő, Oberfrank Pál színművész és Vladár Csaba festőművész közös produkciója a testvérműzsák (zeneirodalom-képzőművészet) harmonikus együttműködésére adott példát. Az „összművészeti” estnek szomorú aktualitást adott Ligeti György, világhírű hazánk fia júniusi távozása az élők sorából. (Nem szeretném az örök elégedetlen szerepét magamra öltetni, de egy ilyen nagyságrendű zeneszerző megérdemelt volna egy szerzői estet. Hiszen vannak még Magyarországon be nem mutatott zenekari darabjai. Így pl. a nyugati karrierjét elindító Apparitions és az életmű egyik utolsó alkotása, a Hamburger concerto című kűrtverseny. Gondolom, ha Bartók Béla halt volna meg idén júniusban, senki sem gondolta volna, hogy a Mikrokosmosz néhány darabjával emlékezzünk rá...) A hangverseny „pilléreit” tehát Ligeti három nagyszerű csembaló darabja, Passacaglia ungherese, a Hungarian Rock /1978/ és a 10 évvel korábbi Continuum című kompozíciók alkották. Ezen kívül Kocsis Zoltán, Kurtág György, Hollós Máté, Elek Szilvia és Nagy János csembaló darabjai hangzottak el Gergely Ágnes, Bertók László, Kemény István, Dobai Péter, Nagy Gábor, Parti Nagy Lajos, Bánk László, Erdődi Gábor, Vörös István és Döbrentei Kornél verseivel, illetve prózai írásaival váltakozva. Nem értettem egyet – az egyébként egész este kitűnő formában játszó - Elek Szilviának azzal az ötletével, hogy Kurtág György három hommage-darabját a zongorára írott Játékok című sorozatból csembalón adta elő. Ha valakinek, a művésznőnek tudnia kell, hogy a csembaló pengetős hangszer, annak ellenére, hogy klaviatúra segítségével szólaltatják meg. Ezek a darabok a zongora zengő hangját igénylik, nem szeretném hallani sem mandolinon, gitáron, hárfán vagy citerán e műveket, mivel nézetem szerint az elpattanó hangzások a szerzői szándék lényegét hamisítják meg. A Ligeti darabokon kívül számomra az est legfontosabb művének Hollós Máté Tre Toccate című szerzeménye tűnt. E mű azt a megállapítást bizonyította, melyet Balassa Sándor szájából szoktam sűrűn hallani: nem a zene bevált eszközei, legfeljebb a zeneszerzők fantáziája merülhet csak ki... Hollós Máté

hagyományos zenei eszközökkel, de mégis poszt-modern módon, friss és eredeti gondolatokból építette fel kompozícióját. Remélhetően a Három toccata mielőbb a csembaló repertoár darabjává lesz.

Nem voltam maradéktalanul boldog az olasz Akanthos Ensemble szeptember 29-i, Nádor-termi koncertje után. Meggyőződésem például, hogy Bruno Maderna (1920-1973), aki egyébként a kortárs zene legavatottabb karmesterei közé tartozott, nem vált volna ilyen jelentőségű zeneszerzővé, ha nem az avantgarde zene felfutásának idején, a második világháború utáni évtizedekben kezdi pályáját.

Serenate per un satellite című három hangszerre /gordonka-zongora-ütők/ írt darabja szinte semmiféle nyomot nem hagyott bennem, mint ahogy eddig hallott egyetlen más műve sem. Aldo Clementi 2x6 című finom, minimalista kompozíciója legalább kellemes csengés-bongásával nem taszított és nem ösztönzött menekülésre, mint Maderna összefüggéstelen, szaggatott hangzástörédei. Az 1996-ban elhunyt Niccolò Castiglioni két vokális szerzeménye sem győzött meg e zeneszerző nemzetközi játszottságának és rangjának jogosságáról. Biagio Putignano Commentario anamorfo című – szóló zongorára írt - darabja, melyet Stockhausen III. zongoradarabjára írt, csupán arról tudósított, hogy e szerző mennyire kedveli az idősebb és híresebb német kolléga szerzeményeit. A koncertet záró négy – kamarazenei kíséretes - dal, Giancarlo Testoni szerzeménye muzikális, „neo-normális” zene, de mintha túlságosan emlékeztetett volna az osztrák Heinz-Karl Gruber új-tonális stílusának egyes megoldásaira. Szerencsére a magyar kompozíciók nem nyújtottak ennyire hervasztó képet. Például Sugár Miklós Percupicsy című, ütőhangszerekre és elektronikus hangzásokra készült szerzeménye megállta volna a helyét bármelyik nemzetközi kortárszenei fesztiválon az 50-es 60-as évektől napjainkig. A szerző nagy tudással, hozzáértéssel kezeli az elektronikus anyagot, és ötletesen használja ki az ütőhangszerek lehetőségeit. Kérdés csak az, mennyi lelki táplálékot visz haza ebből a hangzásvilágból a hallgató és vajon milyen találati eséllyel lehetne megpályázni azt a rejtvényt: mely ország szülötte a komponista? Három szólócellóra írott darabot is hallottunk ezen az estén. Hollós Máté Canto nostalgico című szerzeménye az érzelmek áradásával hatott, míg Durkó Péter kompozíciójában a gondos és tudatos zeneszerzői munkát értékelhettük. Egyébként Hollós darabja szépen rímelt az est számomra legvonzóbb olasz kompozíciójára, Fabrizio Festo Windows című új-tonális, szóló cellóra írott szerzeményére. Madarász Iván 1984-ben komponált Lót című operájának egy nevezetes részlete a Lót imája zongorakíséretes cselló-dallam formájában is megállta a helyét és valódi zenei élményt nyújtott.

Szeptember 30-án a Bubnó Tamás és Mezei János vezette Budapesti Énekes Iskola koncertjén Philipp György veze-

tésével két szép kompozíciót hallhatott a közönség. A középnemzedékhez tartozó Serei Zsolt Vesperás-tételek és a fiatal Zombola Péter Vesperás című szerzeményét. Számomra különösen Serei Zsolt alkotása volt meglepetés a szerző eddigi munkásságának ismeretében. Talán pályájának erről a pontjáról más, természetesebb források felé indul el, s belátja, hogy nem feltétlenül a papír konstrukciók visznek a jó irányba.

Személyesen nem tudtam részt venni, ezért felvételtől hallgattam meg a Budapesti Tomkins Énekegyüttes (művészeti vezető: Dobra János) hangversenyét, melyet Szokolay Sándor 75. születésnapja tiszteletére rendeztek a szervita téri templomban október 1-én. A koncert - számomra - legkiemelkedőbb eseményeiről szólván első helyen kell említenem Jeney Zoltán Monotonia című - Konsztantinosz P. Kavafisz versére komponált - szerzeményét. Ez a női hangra és orgonára írott alkotás /mely előadható vonóstrió kísérettel is/ elsősorban egyszerű szépségével hatott. Igazi görög hangulatot árasztott a mű, nem csak a görög szöveg miatt, hanem azért is, mert aki járt már pravoszláv istentiszteleten Görögországban, annak volt hova kötni ezt a 12 fokú rendszerben megalkotott művet. (A mű szövege nem vallási jellegű.) Ugyancsak nagy élmény volt Eötvös Péter 1959-ben /a szerző 15 éves korában!/ komponált egyszólamú éneke Kosztolányi: A magyar romokon című versére. „Meglepő volt számomra ennek a korai kompozíciónak a drámaisága...” - írja a szerző a mű ismertető szövegében, s ehhez még hozzáfűzöm: döbbenetes volt az számomra is, hogy egy ifjú ember ilyen tudatosan és kifejezően volt képes egy ilyen nem könnyű verset megzenésíteni.

Serei Zsolt „...boldogságot dallám” című, Arany János soraira írt orgonakíséretes dala azért volt számomra pozitív meglepetés, mivel a szerző korábbi műveinek nagy része a túlzott tudatosság görccsei által megbénítva íródott. Ebben a szerzeményében örömmel fedeztem fel a spontaneitás jótékony hatását: a kissé Messiaen hangzásvilágára emlékeztető orgonakíséret felett a dallam lényegesen szabadabban szárnyalt, mint Serei korábbi vokális műveiben.

Sári József Kosztolányi Dezső verseire írt két zongorakíséretes dalának zenei anyaga nem csak profi zeneszerző, de igazi mester jelenlétéről tanúskodik. Véleményem szerint azonban a zenei anyag nem adekvát a versek hangulatával. Különösen a második, gyászos, élettől búcsúzó vershez nem illik a gyors mozgású, tizenkét fokú zongorakíséret.

Nagy meglepetés volt számomra Weiner Leónak (1885-1960), a Bartók és Kodály utáni magyar zeneszerző generáció egyik legjelentősebb tagjának két egyházi szövegre írt kórusműve: az érett korban keletkezett Gloria és a fi-

atal kori Agnus Dei. Különösen ez utóbbi hatott rám nagyon mélyen. Weinert elsősorban szimfonikus szerzőként tartja számon a zenetörténet, ezért is volt meglepetés: milyen szép kórusműveket is tudott írni ez a kiváló muzsikus. (S ennyi idő után már senkit nem zavar a művek úgymond „konzervatívizmusa”). A koncert zárószámaként az ünnepelt Szokolay Sándor Gloria című orgonakíséretes énekszólóra, valamint a Missa Pannonica című a capella kórusra írott szerzeménye hangzott el.

Furcsa érzésekkel hallgattam a svájci Ensemble Contrechamps hangversenyét a Milleniumi szalonban. Az együttes művészeti vezetője a méltán világhírű Heinz Holliger oboaművész, karmester és zeneszerző. A másor három komponista híd-formában /A-B-C-B-A/ elrendezett öt kompozícióját tartalmazta. A „mag” ezen az estén Bartók 1938-as Kontrasztok című szerzeménye volt, melyet muzikálisan, de nem technikai gikszerék nélkül szólaltatott meg az együttes három szólóját. Kurtág György Jelek, játékok, üzenetek című ciklusának néhány részletét ezúttal vonós trió játszotta. E művek mély gondolatok hordozói, s a kortárs zenének ezen kifejező eszközeihez nem szokott hallgatót is - bízom benne - bűvkörükbe tudják vonni. Akárcsak a szünet után megszólaltatott két, angolkürt szólóra írt Kurtág szerzemény: a Damjanich emlékkő alcímű In nomine-all'ongherese és a Sappho fragment. A „furcsa érzéseket” bennem Holliger darabjai váltották ki. Ez az igazán fantasztikus képességű, sokoldalú muzsikus (Veress Sándor és Pierre Boulez tanítványa) zeneszerzőként sem tudja elrejteni muzikalitását. Ám ez a képessége főleg a zenei idők megkomponálásának hibátlan voltában mutatkozik meg. A zenei anyag, amit hallunk, teljesen megfoghatatlan szövedékből épül fel. Holliger radikalizálja a második bécsi iskola (elsősorban Schönberg és Webern) újításait: a hangok szétszóródva szólalnak meg, sem dallamokat, sem harmóniakat nem hallunk. Ráadásul ezeket a szétszórt hangokat különböző - zenén kívüli, vagy belüli - effektusokkal mintegy „összemaszatozza” a szerző. Hogy-hogy nem, a mű végére mégis az az érzésünk, hogy zenei élményben volt részünk, pedig konkrét emlékyomot nemigen hagynak bennünk az elhangzottak. Ez különösen a Ma'Mounia című hangszeres kompozícióra vonatkozik. Anna Maria Bacher költőnő svájci-német dialektusban írt versei még nyersfordításban is erőteljesen hatnak. Ezekre az erőteljes költői gondolatokat tartalmazó költeményekre komponálta Holliger Puneiga című tíztételes dalciklusát. A hagyomány, melyre a kompozíció építkezik, persze Schönberg Pierrrot lunaire-je /1912/. Még a hangszer összeállítás is hasonló, de a fuvola, klarinét, brácsa és cello mellé még kürt és ütőhangszerek is társulnak /ütőnek értelmezve a cimbalmot is, amely a Schönberg-mű zongoráját van hivatva „helyettesíteni”/. A hangzásvilág azonban messze túllépi a Pierrrot lunaire-t. Az énekesnő elképesztő magasságú és mélységű hangokat kell, hogy kiadjon magából,

a hangszeres hangzások pedig sokszor közelebb járnak az elektronikusan gerjesztett hangok világához. Hja, Schönberg műve 1912-ben, Holliger szerzeménye 2002-ben íródott...

Megnyugtatóbb zenék szóltak október 4-én a Belvárosi Főplébánia templomban. A szintén svájci Il Mosaico kamarazenekar fiatal muzsikusokból áll, akik tisztán és biztonságosan játszanak. Amennyire a templom zengő akusztikájú terében ezt meg lehetett állapítani, a hangzás kissé nyers mivolta árulkodott csak a tagok életkoráról. Két Bach szerzemény között hangzott fel egy ős- és egy magyarországi bemutató. A két kompozíció közül az amerikai Allen Brings In memoriam című rövid, koncentrált és szépen hangzó szerzeménye - melyet unokahúga emlékére komponált - számomra meggyőzőbb volt és maradandóbb emléket hagyott, mint Fekete Gyula Media vita című - időben kissé túlméretezett - kantátája. Fekete egyike a legkiválóbb szerzőinknek a fiatalabb (50 éven aluli) korosztályból. Szerzeményei tudásról, muzikalitásról árulkodnak, és alkotójuknak van egy különös képessége: zenéje rendkívül kifejező, tonális, de nem hasonlít igazából egyetlen elődjére sem. Mahler szelleme ugyan ott lebeg lírai mondanivalójú muzsikája felett, de mindig elkerüli azt a pontot, amikor a zene már egyértelműen abba az irányba lépne, ahová a példakép. A két gregorián dallamra (Te Deum és Media Vita) épült, szép harmóniakban bővelkedő kantáta, ha időben kissé összefogottabb lenne, mélyebb benyomást gyakorolna a hallgatóra. Mindkét vonós zenekari kompozíció sikerében nagy szerepe volt az ált szólót éneklő Rajk Juditnak.

Nem bizonyult ideális helyszínnek a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum nagyterme a Modern Art Orchestra október 5-i koncertje számára. A meglehetősen nagy létszámú jazz-együttes hangereje a hosszúkás és viszonylag lapos terem miatt igen csak próbára tette a hallgatóság dobhártyájának ellenálló képességét. A műsor első száma Eötvös Péter Paris-Dakar című szerzeménye (Gőz László különleges, két tölcséres harsona-szólójával) egy szabad szellemű alkotó megnyilvánulása, aki a műfaji határokat átlépve jólesően és muzikálisan lubickol a free-jazz, az elektronika és az avantgarde zene lehetőségeiben. Mivel jazzkompozíciók megítélésében nem érzem magamat illetékesnek, ezért Vukán György Spanyol rapszódia című szerzeményéről nem nyilvánítok véleményt annak ellenére, hogy a muzikalitás jelenléte itt is egyértelmű volt számomra. A koncert második felében elhangzott műveket - melyek az együttes tagjainak szerzeményei voltak - ezért aztán meg sem hallgattam. Mindenesetre a Fekete-Kovács Kornél vezette csapatot a magyar zenei élet nagy értékének érzem.

Ugyanez a koncertterem volt a helyszíne az EAR Együttes október 7-i koncertjének. Ez az együttes az élő hangsze-

res zene és az elektronika összekapcsolásának lehetőségeit próbálja kihasználni, ilyen darabok írására ösztönzi a magyar zeneszerző társadalmat. A műsor első száma Pintér Gyula Fény az alagút végén című - énekhangra és elektronikára komponált - szerzeménye volt. A szerző sikeres utóvédharcosa a 60-70-es évek hasonló jellegű próbálkozásainak. Kiválóan bánik az elektronikus eszközökkel és darabjának sikere nem kis mértékben köszönhető az elképesztően magas technikai színvonalon éneklő Kőváry Eszter Sárának.

Paradox módon az elektronikus hangverseny - számomra - leginkább figyelemre méltó alkotása egy hangszeres kompozíció, Faragó Béla Musica Realta című szerzeménye volt a Trio Lignum előadásában. (Rozmán Lajos, Klenyán Csaba - klarinét, Lakatos György - fagott) Ez az öt poszt-modern karakterdarab ötletességével, színességével hatott, bár első hallásra az idő paraméter kezelése nem mindig volt harmóniában a zenei anyag teherbíró képességével.

Nagy derűtséget váltott ki Decsényi János Koncert című - abszurd humorban bővelkedő, de ugyanakkor komoly zeneszerzői tudással felépített - elektronikus alkotása, mely CD-ről szólalt meg. Optimizmusra adhat okot, hogy egy 80. évében járó alkotó, aki át- és túlélte a 20. század borzalmait, ilyen játékos kedvvel, öniróniával képes zenét szerezni.

Szintén a terem nagysága /pontosabban kicsisége/ okozott problémát a Lyoni Ütőegyüttes koncertjén, mely az MTA dísztermében zajlott le. Ez a gond elsősorban a koncert záró számában, a japán Yoshisa Taira Hiérophonie V. című szerzeményének extrém hangerejű részeinél hozott létre - fülfájást okozó - problémát. Xu Yi kínai zeneszerző Echo de la terre profonde című alkotása költői címe ellenére nem sok mondanivalót hordozott. A különleges hangszínek alkalmazása kevésnek bizonyult egy érvényes, meggyőző zenemű megalkotásához. Steve Reich, az amerikai minimal-repetitív zene atyja 1984-ben komponált Sextettjét írta át kizárólag ütőhangszerekre. Ezzel meglehetősen elsápasztotta darabjának hangszín-világát: igen csak hiányzott a két zongora és a két szintetizátor. A marimbák, a basszusmarimba és a vibráphon összemosódó hangzásait nem ellensúlyozta a zongorák élesebb hangja. A kompozíció utolsó tétele azonban így is nagyhatásúnak bizonyult.

Pozitív előítéletekkel ültem le meghallgatni Gavin Bryars angol zeneszerző One last bar then joe can sing című darabját, mivel a szerzőt régóta kedvenceim közé sorolom. Nem kellett csalódnom: a szép, finom hangzású, harmóniai váltásokban gazdag zene - bár talán túl széles idővászaronra vetítette ki a szerző közölni valóját - maradandó élményt jelentett. Sőt, az újrahallgatás iránti vágyat ébresztette bennem.

Bár nem hiányzott, de a Korunk Zenéje Fesztivál 32 éves történetében mégis már harmadszor kellett meghallgat-

nom Taira Hierphonie V. című kompozícióját. Ez a meglehetősen barbárnak tűnő zene a nemzetközi ütős társadalom repertoár darabjává lett. S talán nem véletlenül. Laikus hallgató számára talán taszító lehet az ordítózással kísért aritmikus dobcsapkodás, ami a mű elejét jellemzi, de a végére mégis kialakul valamiféle egységérzet: a durva, vad hangzásokból átgondolt dramaturgiájú kompozíció épül fel, mely nem hagyja érintetlenül a hallgatót.

Szimfonikus esttel köszöntötték az Olasz Kultúrintézetben az idén 75 éves Szokolay Sándort. A hangversenyt a Magyar Rádió Bartók adója élő adásban közvetítette. E koncert arról győzhetette meg hallgatóságát, hogy Szokolay Sándor őszinte zeneszerző. Önmagát adja, amikor lírai hangulatképeket komponál Becht Rezső verseire Soproni akvarellek címmel. Saját gondolatairól, félelmeiről, örömeiről, szenvedéseiről és hitéről szól az „...ergo sum” című öt szimfonikus tételében, és zeneszerzői egyéniségének legjellemzőbb megnyilvánulásait hallhatjuk második szimfóniájában is. Sokan keressük – fiatalabb és idősebb - mai szerzők az egyéniségünknek legmegfelelőbb kifejezési módokat. Nos, Szokolay Sándor egy hosszú élet során ezeket megtalálta.

Ősbemutatókkal zárta a Korunk Zenéje Fesztivál az idei hangversenysorozatát október 10-én, kedden a Nádor-

teremben. Az est műsorából számomra két kompozíció: Vajda János hagyományos összeállítású /hegedű, gordonka, zongora/ együttesre írt Triója, valamint Jeney Zoltán Búcsú Ligeti Györgytől című szóló cimbalomra írt darabja jelentett élményt. Vajda poszt-modern triója áradó, spontán muzikalitásával ragadott meg. S bár a posztmodernre jellemző stílus-kikacsintások (elsősorban Ravel és a 19-20. század francia-orosz zenéje felé) általában jellemezték a darabot, végső soron mégis korunk hangulatát idézte meg a szerző. Kicsit ironikus, kicsit nosztalgikus ez a zene, de a nagy nyelvújítások után (mely a 20. század zenéjét sokak számára nehezen befogadhatóvá tette) jól esik ismerős tájakon megpihenni. Különösen, ha a szerzőt tehetsége megóvja attól, hogy a konzervatív epigonizmus csapdájába essen.

Jeney Zoltán nem kacérkodik stílusjátékokkal, de műve kifejező, megrendültséget sugalló zene. Mint írja, a kompozíció „zenei anyaga két idézetet bont ki: az egyik Beethoven Les Adieu szonátájának indító motívuma, amely elhangolva Ligeti Kürtriójának is kezdete, a másik Halotti szertartás című művem vesperásából a cimbalomszólam első szakasza...” A két idézet kibontása meggyőzően sikerült: a kompozíció méltó főhajtás a 20. század második felének egyik legjelentősebb zeneszerzője előtt.

Budaházi Tibor
Kontaktus, 2006.